

משלך נתנו לך

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלוךך נותן לך וירשתה וישבת בה - כתב רש"י: "מגיד שלא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחילקוה". לשון זו של "וירשתה וישבת בה" אינה מצויה אלא בפרשת ביכורים ובפרשת המלך. מה הטעם לכך? ועוד מצינו במדרש שפרשת הביכורים היא מן הדברים שבזכותם נברא העולם. ויש להבין: מהי מעלתה המיוחדת של מצות הביכורים, עד שזכותה גדולה כל כך?

מבאר בעל "דרכי מוסר", כי להאמין שהקב"ה ברא את השמים ואת הארץ אין זו מדרגה קשה כל כך, שכן ברור לכל שיש לעולם בורא ומנהיג. אולם הנסיון הגדול של האדם הוא להכיר שגם הדברים שנעשו כביכול בכוחו, בעמלו וביגיעתו - אף הם אינם אלא מאת ה'. טבעו של אדם לחשוב: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ולייחס את הצלחתו לעצמו. לכן דוקא לאחר שזכו ישראל לירושת הארץ ולישיבתה, כאשר עלול האדם לחוש שהארץ ופירותיה שייכים לו בזכות עמלו, באה התורה ומצוה על הביכורים.

מצות הביכורים נועדה להטביע בלבו של האדם את ההכרה שאין לו מאומה משלו. אף על פי שהוא חרש, זרע, השקה, קצר ועמל בכל מלאכות השדה, כאשר מבשיל הפרי הראשון דוקא הוא נוטלו, עולה עמו לבית המקדש - מקום השראת השכינה - ומכריז לפני ה': "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'".

באמירה זו מבטל האדם את תחושת ה"אני עשיתי", ומעיד שכל אשר בידו אינו אלא מתנת שמים. בכך הוא קונה את מידת ההכרה שהכל מאת ה', והיא היסוד שעליו עומד עולמו הרוחני של האדם.

מעתה מובן מדוע אמרו חז"ל שהעולם נברא בזכות הביכורים: מצוה זו מבטאת את היסוד שעליו מתקיים העולם כולו - ההכרה שכל מה שיש לאדם אינו שלו באמת, אלא "משלך נתנו לך".



מעשה היה בתלמיד חכם חשוב שזכה לחתן את עשרת ילדיו ולכל אחד מהם מצא זיווג הגון ומבורך. והנה, בחתונת בנו העשירי, נטל את המקרופון במעמד החופה, ופנה לקהל בדרמטיות: "רבותי! שכל ילדיי ימצאו זיווגים הגונים ויקימו בתים נאמנים לתפארת עם ישראל. אך חייב אני לומר לכם, שהקב"ה לא עזר לי!!!".

קהל המוזמנים הוכה בהלם ולא האמין למשמע אוזניו, מדובר היה באדם תלמיד חכם ובר אוריין...

אלא שאז המשיך האב: "הקב"ה לא עזר לי - הוא עשה לי הכל!!!...".

מיעוט שחוק

כשהיה הגאון רבי דוד חדאד זצ"ל הולך בדרכו לשוק בג'רבא לקניית מצרכים, היה עובר על פני חנות של ערבי שונא ישראל. כאשר היה נתקל בערבי, היה אומר לו "אלה" והתכוון ללשון קללה ב"מ, אך הערבי היה חושב שכוונתו "אהלן" מלשון שלום בערבית. והיה רבי דוד ממליץ עליו מה שנאמר בפרשת נצבים (דברים כט, יח): "והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום", שחושב בלבו שה"אלה" זה שלום...

עצה טובה

עצה לבעל תוקע: לפני כל סדר (כגון תשר"ת), זכור לעצור להרפות את שרירי הגוף ולקחת נשימה מלאה. אם נשאר שאריות מהנשימה הקודמת, יש להוציא תחילה את האויר הנשאר ואר כך לקחת נשימה חדשה. את הנשימה יש לקחת דרך האף דוקא, כדי שלא תצטרך לחזור ולסדר את מיקום השופר בשפתיים. לקחת נשימות אלה קריטית, בגלל שבשעת לחץ קצב הנשימה הופך לקצר ומהיר ומקשה מאוד על התקיעות.

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"איך יערב לאדם להכעיס את בוראו הזן אותו ומחיה אותו עד יום מותו - בשביל למצוא חן בעיני חבריו ההולכים בחושך?!"

("מגיד חדשות" ח"י עמ' תל"ז).

זיתים יהיו לך וגו' ושמן לא תסוך (כ"ח מ')

מה שלא כתוב "ושמן לא תשתה" כמ"ש לפני כן בין "ויין לא תשתה", היינו משום ששמן מזיק כדאמרי' בברכות ל"ה ע"ב, ולכן נקט סיכה שכן הדרך לסוך בו. (הרה"ג ר' רחביה חדוק שליט"א).

נקודת חן • עובדיה חן

רשמי ילדות נחקקים בנפש

את נרות החנוכה, הבעת הפנים של האם בעת שהיא מדליקה את נרות השבת - אלו הדברים המשפיעים ביותר על נפשו של הילד, יותר מכל שיחת חינוך. וכך בכל מצוה ומצוה, כשמטפחים את הממד החווייתי - הילד קולט שמדובר בדבר חיובי וטוב, וגם בגיל מאוחר הוא ישמור על מצוה זו.



רושם כזה ביקשה אמו של רבי יהושע בן חנניה לחקוק בנפשו, וכבר בעודו תינוק רך היתה מוליכה את עריסתו לבית המדרש, כדי שיכנסו באוזניו דברי תורה (ירושלמי יבמות ח' ע"ב). ועל כך שיבחו רבו - רבן יוחנן בן זכאי "אשרי יולדתו" (רבנו עובדיה מברטנורא אבות פ"ב מ"ח).

בגמ' (חגיגה שם) מובא שאת חידוש זה שהטף באים כדי ליתן שכר למביאיהן, אמרו רבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר בן חסמא לפני רבם רבי יהושע בן חנניה כשהלכו להקביל פניו בפקיעין, אחרי שדחק בהם לומר לו דבר חידוש. בגמרא שם מסופר שרבי יהושע כל כך התפעל מחידוש זה עד שבתגובה טען בפניהם: **"מרגלית טובה היתה לי בידכם וביקשתם לאבדה ממני?!"**.

רבנו **יוסף חיים** זצ"ל בספרו "בן יהודע" (חגיגה שם) תמה מה מצא רבי יהושע בדרשה זו חידוש שכל כך הרנין את לבו, ולא עוד אלא שהדגיש "מרגלית טובה היתה לי בידכם" (לפי גירסת ה"עין יעקב"), משמע שיש בדרשה זו דבר שנוגע אליו דוקא?

וביאר נפלא לפי האמור שהיתה מוליכה אמו את עריסתו לבית המדרש: עד עתה חשב רבי יהושע שלשוא עמלה אמו להביאו לבית המדרש, שהרי לא הבין דבר מהנלמד שם. כעת לאחר ששמע חידוש זה, הבין שעצם קול התורה שנכנס באוזניו, קידש את גופו והעלה אותו מעלה מעלה בתורה וביראה. ממילא תועלת גדולה צמחה מכך שאמו הביאתו לבית המדרש. ולכן שיבחו רבו "אשרי יולדתו".

"מרגלית" זו יקרה היתה מאוד בעיניו ולכן אמר: מרגלית טובה היתה לי בידכם ובקשתם לאבדה ממני.

בזמן שבית המקדש היה קיים, אחת לשבע שנים במוצאי חג הסוכות, נערך מעמד נדיר ומיוחד שנקרא "הקהל". ירושלים לבשה חג, ורבבות יהודים מכל קצוות הארץ, היו מתאספים לשמוע את מלך ישראל קורא מספר דברים. הייחודיות של מעמד זה היתה שהוא כלל גם נשים וטף. וכך מופיעה המצוה בפרשת וילך: "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות וגו' תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באוזניהם וגו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך".

הגמרא במסכת חגיגה (ג' ע"א) שואלת לשם מה היה צורך להביא את הטף: אנשים באים ללמוד ונשים באות לשמוע, טף למה באים? עונה הגמרא: "כדי ליתן שכר למביאיהן".

לכאורה תשובת הגמרא אינה מתאימה לפסוק בו נאמר "ובניהם אשר לא ידעו - ישמעו ולמדו", משמע ששייך שמיעה ולימוד בבנים קטנים אשר לא ידעו, ומדוע הגמרא אומרת שהסיבה היא רק כדי לתת שכר למביאיהן?

מבאר הגאון רבי **יצחק עראמה** זצ"ל בספרו "עקידת יצחק" (סוף שער ק"ב, עמוד קל"ג ע"א) שרשמי ילדות נחקקים עמוק בנפש, **וגירסא דינקותא אינה משתכחת לעולם**. גם אם תוכן המעמד ישכח מהילד, החוויה תותיר עליו רושם כביר שיאיר לו את הדרך לכל החיים, וגם כי יזקין לא יסור ממנה.

אם כן, הפסוק מדבר על העתיד: "ובניהם אשר לא ידעו - ישמעו" - די להם לשמוע ולראות את המעמד החגיגי בהקהל, לחזות במלך העומד על בימה גדולה (עיין סוטה מ"א ע"א) וקורא מספר פרשיות מן התורה, ועל ידי כך: "ולמדו" **בעתיד** ליראה את ה' אלקיהם, "וכבר תקל משא האבות וטרחם המוטל עליהם להביאם בעול מלכות שמים, במה שקדם להם מההרגל בקטנותם".

וזהו "שכרם" של הוריהם שהביאום, שכאשר יגדלו הנערים, הם לא יצטרכו לעמול קשה על חינוכם.

הגאון רבי **שלמה וולבה** זצ"ל היה אומר שהבעת הפנים של האב בשעה שהוא אווז את הגביע בקידוש או מדליק

מקור נאמ"ך

נעזרו בגאון הבקי רבי משה חורב זצ"ל, וכך הצליחו למצוא מאות מקורות. אלא שנותרו עשרות מליצות לא מפוענחות.

לא היתה ברירה כי אם להביא את כל הדבר הקשה בפני רבנו. באו לפניו עם דף שבו כל המליצות הלא מזוהות, ועל כל מובאה ומובאה שהקריאו, הוא "שלף" כמו בלחיצת כפתור את המקור.

עוד נספר כי שנה אחת בליל אזכרתו של מֶרֶן הגאון רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל, לקח רבנו את הקדמת רבי חויתה לשו"ת "שמחת כהן", והחל לקרוא בפני תלמידי הישיבה מלה במלה, תוך שהוא מבאר ומציין מהיכן מקורו של כל משפט.

בדורות שלפנינו רגילים היו לכתוב הקדמות והסכמות לספרים, באופן שכל ההקדמה או ההסכמה, לבד מאשר היתה חרוזה, גם היתה מורכבת משברי פסוקים ומאמרי חז"ל, מעשה ידי אמן, עד שהקורא משתאה נוכח הבקיאות העצומה בתנ"ך ובתלמוד.

בשנת תשס"ב, כשהוציא מכון "הרב מצליח" את הספר "משמרות כהונה" במהדורא חדשה, הציעו בהנהלת הישיבה לפענח את המליצות הרבות המובאות בפתיחת הספר, בהקדמה, ובהסכמות הרבנים, ולצייןם בתחתית העמודים.

תחילה ניסו העורכים בכוחות עצמם למצוא את המקורות בתוכנות החיפוש למיניהם, ובין השאר

הוא - היה אומד + ביאור אמדות והנהגות חז"ל על ידי הכרת אישיותם ואורח חייהם

רבי עקיבא - מעביר על מדותיו

מובא בגמרא במסכת תענית (כ"ה ע"ב): "מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה, ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו ואמר 'אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה', 'אבינו מלכנו למענך רחם עלינו', וירדו גשמים. הוו מרנני רבנן, יצתה בת קול ואמרה 'לא מפני שזה גדול מזה, אלא **שזה מעביר על מדותיו** וזה אינו מעביר על מדותיו'".

מכאן האיר הגאון רבי אליהו ילוז שליט"א (רבה של "אור עקיבא") בספרו "מרכבות אליהו" באור יקרות מעשה נוסף שהיה עם רבי עקיבא, כמובא בגמרא במסכת יבמות (קכ"א ע"א): "תניא אמר רבי גמליאל, פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו רבי עקיבא, וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני, מי העלך? אמר לי: דף של ספינה נזדמן לי, וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי. מכאן אמרו חכמים: אם יבואו רשעים על אדם, ינענע לו ראשו" ע"כ, ופירש רש"י: "ינענע לו ראשו, ידחה מפני השעה ולא יתגרה בהן".

וביאר ששאלתו של רבן גמליאל לרבי עקיבא היתה: בזכות מה ניצלת? שהרי טבע העולם שמי שנשברה ספינתו - טובע. ועל כך רמז רבי עקיבא בתשובתו, שהצלתו לא היתה רק בזכות אמצעי הטבע - אותו דף של ספינה שנזדמן לו - אלא בעיקר **בזכות הנהגתו הרוחנית: שהיה מעביר על מדותיו**, שכאשר היו לועגים לו רשעים ופוגעים בו, הוא "נענע בראשו לכל גל וגל", ונתן לגלי הצער והביזיון לחלוף ולעבור מעליו מבלי להתנצח ולהשיב מלחמה שערה. [דוגמא לזה ניתן לראות ביבמות (דף טז ע"א) "אמר לו (יונתן בן הרכינס): אתה הוא עקיבא, ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו?! אשריך שזכית לשם, ועדיין לא הגעת לרועי בקר! אמר לו רבי עקיבא: ואפילו לרועי צאן!"].

ומכאן למדו חכמים את הכלל הנצחי: "אם יבואו רשעים על אדם - ינענע לו ראשו", שלא יעמוד כנגדם בעקשנות, אלא יתן לגל העכור לחלוף עד יעבור זעם.

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה

מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז זצוק"ל

(מתוך ספר "מקור נאמן" ח"ד שעתיד בע"ה לראות אור)



שאלה: האם כדאי למנות "מקריא" לתוקע (כמו שהביא הרמ"א בס' תקפ"ה סעיף ד')?
תשובה: לא נהגנו בזה. במחזור מופיעים תשר"ת תש"ת תר"ת באותיות גדולות. ישים אצבע על כל אות ויתקע כהלכה.

שאלה: האם אפשר למנות לתוקע בשופר אברך נשוי שאנו מכירים אותו כירא שמים אלא שהוא מגולח, או שעדיף יהודי אחר עם זקן שאיננו מכירים אותו ממש?
תשובה: אם האברך ירא שמים ומרוצה לקהל ותוקע כדן וכדת - אל תחליף אותו באחר.

שאלה: האם יש עדיפות לערוך כפרות על תרנגול מאשר כסף?
תשובה: מנהג הכפרות היה בזמנו נחלת יחידי סגולה ומקובלים, ואח"כ נתפשט בכל ישראל עד שהתחילו לחשוב שהתרנגול מכפר על הכל. ומרוב הלחץ והדחק על השוחטים, לפעמים הם עייפים ואינם יכולים לבדוק הסכינים בישוב הדעת. והעניינים מקבלי הכפרות למשא וטורח בעיניהם ואוכלים העופות עד חנוכה ואין להם בגד לחג. צריך למצוא דרך לצמצם את הכפרות לעוף אחד זכר ואחד נקבה למשפחה. בביתנו אבא וסבא לא עשו כפרות רק לנו הבנים בלבד. ואני עושה כפרה בכסף כי אין לי כח בעוה"ר.

שאלה: מי נחשב "עני" שאפשר לתת לו מעות כפרות?
תשובה: כל מי שזקוק לכספי צדקה לעשות את החג, או כל אדם שאין לו מלאכה המפרנסת אותו וחי מקצבת זקנה או ממילגה של אברכים וכדומה.

שאלה: מה טעם מנהג האשכנזים שבעשרת ימי תשובה אומרים בקדיש "לעילא ולעילא", ומדוע הספרדים אינם נוהגים כן?
תשובה: הספרדים מקפידים על כ"ח תיבות מן איש"ר עד בעלמא ולא יותר. אולי טעם האשכנזים משום שנאמר "ויגבה ה' צבאות במשפט" (ישעיה ה' ט"ז).

שאלה: האם אפשר למכור ספר "כל נדרי" לכמה אנשים יחד, ולתת לכל אחד מהתורמים להרים קצת את הספר?
תשובה: לא כדאי. יש כמה ספרי תורה ונוהגים אצלנו שמעלת ספר ששי כמעלת ספר כל נדרי.

שאלה: אני בחור ספרדי שלומד בישיבה אשכנזית, ושאלתי: מה עלי לעשות בזמן אמירת הסליחות או הפיוטים של אחינו האשכנזים הנאמרים על פי רוב בתוך חזרת הש"ץ, האם עלי לקרוא יחד אתם, או שאני יכול בינתיים ללמוד ולעיין בספר או לקרוא תהלים?
תשובה: תקרא את הסליחות שלהם, כי הם מרגשים עד מאוד מבחינת התוכן.

נר ה' נשמת אדם

לע"נ לאה בת שרה ע"ה
 לע"נ אפרים בן מימיה פנינה ז"ל
 לע"נ יוסף יצחק ז"ל בן שושנה תבלח"ט
 להצלחת פסח יוסף בן מלכה חי"ו
 לישועה והצלחת סלמן בן פרחיה חי"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
 לע"נ רחל בת מנחם ע"ה
 לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
 לע"נ מרת עליזה חורי ע"ה
 לישועה והצלחת דוד בן נעמי חי"ו